

Μὰξ Φοῖς

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΖΙΝΤΟΡ*

Η Α ΣΑΣ ΔΙΗΓΗΘΩ ΤΩΡΑ τὴ μικρὴ ἱστορία τοῦ Ἴζιντορ. Μιὰν ἀληθινὴ ἱστορία! Ὁ Ἴζιντορ ἦταν φαρμακοποιός, ἓνας εὐσυνείδητος ἄνθρωπος λοιπόν, ποὺ κέρδιζε οὐκ ὀλίγα ἀπὸ τὴ δουλειά του, πατέρας πέντε παιδιῶν καὶ ἄντρας πάνω στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του· καὶ δὲν χρειάζεται νὰ τονιστεῖ πὼς ὁ Ἴζιντορ ἦταν πιστὸς σύζυγος. Ἐντούτοις δὲν ἀνεχόταν ποτὲ νὰ τὸν ρωτᾶνε ποῦ εἶχε πάει, ὅταν ἐπέστρεφε στὸ σπίτι του. Αὐτὸ ἦταν ἱκανὸ νὰ τὸν κάνει ἔξαλλο, ἐσωτερικὰ ἔξαλλο, γιατί ἐξωτερικὰ δὲν ἄφηνε τίποτα νὰ διαφανεῖ. Δὲν ἄξιζε ἄλλωστε νὰ καβγαδίζει γιὰ τέτοια πράγματα, ἀφοῦ κατὰ βάθος ὁ γάμος του ἦταν, ὅπως εἰπώθηκε, πετυχημένος. Ἐνα ὠραῖο καλοκαίρι, ἀποφάσισαν, ὅπως δὰ ἦταν τοῦ συρμοῦ τότε, νὰ πᾶνε ταξίδι στὴ Μαγιόρκα, κι ἂν ἐξαιρέσουμε τίς αἰώνιες ἐρωτήσεις τῆς συζύγου του ποὺ τὸν θύμωναν σιωπηρά, ὅλα πῆγαν κατ' εὐχὴν. Ὁ Ἴζιντορ ἤξερε νὰ εἶναι ὅλως διόλου τρυφερός, ὅταν βρισκόταν σὲ διακοπές. Ἡ ὁμορφὴ Ἀβινιὸν γοήτεψε καὶ τοὺς δύο τους· σεργιάνισαν στὴν πόλη πιασμένοι ἀγκαζέ. Ὁ Ἴζιντορ καὶ ἡ γυναίκα του, ποὺ πρέπει νὰ τὴ φανταστοῦμε σὰν μιὰ πολὺ ἀξιαγάπητη γυναίκα ἔκλειναν ἀκριβῶς ἑννέα χρόνια γάμου, ὅταν ἔφτασαν στὴ Μασσαλία. Ἡ Μεσόγειος ἔλαμπε ὅπως στὶς διαφημίσεις. Ὁ Ἴζιντορ, παρ' ὅλο τὸν σιωπηρὸ θυμὸ τῆς συμβίας του ποὺ εἶχε ἤδη ἐπιβιβαστεῖ στὸ ἀτμόπλοιο γιὰ τὴ Μαγιόρκα, χρειάστηκε τὴν τελευταία ἀκριβῶς στιγμὴ ν' ἀγοράσει μιὰ ἐφημερίδα. Ἴσως καὶ νὰ τὸ ἔκανε λίγο ἀπὸ σκέτο πείσιμα γιὰ τίς ἐρωτήσεις τῆς ποὺ σκόπευε νὰ πάει. Ἐνας Θεὸς ξέρει ποῦ, ὁ ἴδιος πάντως δὲν τὸ ἤξερε. Μιὰ ποὺ τὸ πλοῖο τους δὲν ἔφευγε ἀμέσως, εἶχε ἀπλῶς σουλατσάρει λιγάκι κατὰ τὸν τρόπο τῶν ἀντρῶν. Ἀπὸ σκέτο πείσιμα, ὅπως εἰπώθηκε, βυθίστηκε σὲ μιὰ γαλλικὴ ἐφημερίδα· κι ἐνῶ ἡ συμβία του εἶχε ὄντως σαλπάρει γιὰ τὴ γραφικὴ Μαγιόρκα, ἅμα τελικὰ σήκωσε ὁ Ἴζιντορ τὰ μάτια ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα του, θορυβημένος ἀπὸ ἓνα βροντερὸ παρατεταμένο σφύριγμα, βρέθηκε ὄχι στὸ πλάι τῆς συμβίας του ἀλλὰ σ' ἓνα ἀρκετὰ βρομερὸ φορτηγὸ πλοῖο ποὺ βρισκόταν ὑπ' ἀτμόν, κατάμεστο ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἀπὸ ἄντρες μὲ κίτρινη στολή. Καὶ ἤδη ἔλυναν τὰ χοντρά παλαμάρια. Ὁ Ἴζιντορ πρόλαβε νὰ δεῖ τὴν προβλήτα ν' ἀλαργεῖ. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἂν ἦταν ἡ διαολεμένη ζέστη ἢ ἡ μπουνιά στὸ σαγόνι του ἀπὸ ἓναν γάλλο λοχία ποὺ τὸν ἔκανε, ἀμέσως μετά, νὰ χάσει τίς αἰσθήσεις του· ἀπεναντίας τολμῶ μετὰ βεβαιότητος νὰ ὑποστηρίξω πὼς ἡ ζωὴ τοῦ Ἴζιντορ, τοῦ φαρμακοποιοῦ, στὴ λεγεώνα τῶν ξένων ἦταν σκληρότερη ἀπὸ τὴν προγενέστερη ζωὴ του. Νὰ τὸ σκάσει ἦταν ἀδιανόητο. Τὸ κίτρινο ὄχυρὸ ὅπου ὁ Ἴζιντορ διαπλάστηκε ὡς ἄντρας ὀρθωνόταν ἀπομονωμένο μέσα στὴν ἔρημο, ποὺ μόνο τὰ ἡλιοβασιλέματά τῆς ἔμαθε νὰ ἐκτιμᾷ. Βέβαια σκεφτόταν πότε πότε τὴ συμβία του, ὅποτε ἀπλῶς δὲν ἦταν ἐξουθενωμένος, κι εὐχαρίστως θὰ τῆς ἔγραφε, ὅμως ἀπαγορευόταν ἡ ἀλληλογραφία. Ἡ Γαλλία ἀγωνιζόταν ἀκόμα νὰ μὴ χάσει τίς ἀποικίες τῆς, κι ἔτσι σύντομα ὁ Ἴζιντορ γύρισε ἀρκούντως τὸν κόσμον, ὅπως δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸ εἶχε ποτέ του ὄνειρευτεῖ. Λησμόνησε, ἐννοεῖται, τὸ φαρμακεῖο του ὅπως ἄλλοι τὸ ἐγκληματικὸ τους παρελθόν. Μὲ τὸν καιρὸ ἔχασε ἀκόμα καὶ τὴ νοσταλγία γιὰ τὴ χώρα ποὺ διατεινόταν στὰ δημόσια ἔγγραφα πὼς ἦταν ἡ πατρίδα του· καὶ ἦταν ἐνδειξὴ καθαρῆς κοσμιότητος ἐκ μέρους του ποὺ κάποιον ὠραῖο πρωινὸ – πολλὰ χρόνια ἀργότερα – διάβηκε τὴν πόρτα τοῦ κήπου, γενειοφόρος κι ἀδύνατος ὅπως ἦταν πιά, μὲ τὴν κάσκα του παραμάσχαλα ὥστε νὰ μὴν ταραχτοῦν ἀπὸ τὴν ἔτσι κι ἀλλιῶς ἀσυνήθιστη περιβολὴ του οἱ παλιοὶ του γείτονες, οἱ ὁποῖοι πρὸς πολλοῦ λογάριαζαν τὸν φαρμακοποιὸ γιὰ νεκρό· ἐξυπακούεται ὅτι φοροῦσε καὶ τὸ ζωστήρα του μὲ τὸ περιστρόφο. Ἦταν ἓνα κυριακάτικο πρωινὸ, μέρα τῶν γενεθλίων τῆς συζύγου του, τὴν ὁποία ἀγαποῦσε, ὅπως ἔχει ἀναφερθεῖ, μολοντί δὲν τῆς εἶχε στείλει ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια οὔτε καν μιὰ κάρτα. Μὲ

τὸ χέρι του ἀκουμπισμένο στὴν πόρτα τοῦ κήπου, ποὺ δὲν τὴν εἶχαν λαδώσει κι ἔτριζε ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, δίστασε γιὰ ἓνα κλάσμα τοῦ δευτερολέπτου μπρὸς στὸ σπιτικό του ποὺ δὲν εἶχε ἀλλάξει διόλου. Πέντε παιδιά, ὅλα τους φτυστὰ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ ὅλα τους κατὰ ἑπτὰ χρόνια μεγαλύτερα, ἔτσι ποὺ τὸν ξένισαν μὲ τὸ παρουσιαστικό τους, φώναζαν ἤδη ἀπὸ μακριά: Ὁ μπαμπάκας! Ἦταν πλέον ἀργὰ γιὰ ὀπισθοχώρηση. Κι ὁ Ἴζιντορ προχώρησε σὰν ἄντρας σφυρηλατημένος σὲ σκληροὺς ἀγῶνες, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς ἡ ἀγαπημένη του σύζυγος, ἐφόσον βρισκόταν στὸ σπίτι, δὲν θὰ τὸν καλοῦσε σὲ ἀπολογία. Διάβηκε μὲ τὸ πάσο του τὴν ἀνηφορική πελούζα λὲς κι ἐπέστρεφε ὅπως ἄλλοτε ἀπὸ τὸ φαρμακεῖο του κι ὄχι ἀπὸ τὴν Ἀφρική κι ἀπὸ τὴν Ἰνδοκίνα. Ἡ σύζυγός του καθόταν ἀμίλητη κάτω ἀπὸ μία καινούργια ὀμπρέλα γιὰ τὸν ἥλιο. Οὔτε καὶ τὸ ἀκριβὸ πρωινὸ της φόρεμα δὲν τὸ εἶχε ξαναδεῖ ὁ Ἴζιντορ. Μιὰ ὑπρέτρια, ἄλλη μία ἐπιπλέον καινοτομία, πῆγε ἀμέσως νὰ φέρει ἓνα ἀκόμα φλιτζάνι γιὰ τὸν γενειοφόρο κύριο, τὸν ὁποῖο ἀσφαλῶς θεωροῦσε, δίχως ἀπαρέσχεια, ὡς τὸν καινούργιο φίλο τοῦ σπιτιοῦ. Δροσερὰ εἶναι ἐδωπέρα, σκέφτηκε ὁ Ἴζιντορ ἐνῶ ξανακατέβαζε τ' ἀνεβασμένα μανίκια τοῦ πουκαμίσου του. Τὰ παιδιά ἦταν πανευτυχῆ ποὺ μπορούσαν νὰ παίξουν μὲ τὴν κάσκα του, κάτι ποὺ δὲν ἔγινε φυσικὰ χωρὶς τσακωμό, κι ἅμα ἔφτασε ὁ φρέσκος καφές, ὅλα ἦταν τελείως εἰδυλλιακά, ἓνα κυριακάτιο πρωινὸ μὲ καμπανοκρουσίες καὶ τούρτα γενεθλίων. Τί παραπάνω νὰ ἤθελε ὁ Ἴζιντορ! Ἀδιαφορώντας πλήρως γιὰ τὴν καινούργια ὑπρέτρια ποὺ τὴ στιγμή ἀκριβῶς ἐκείνη τοποθετοῦσε τὸ σερβίτσιο, χούφτωσε ὁ Ἴζιντορ τὴ σύζυγό του. «Ἴζιντορ!» εἶπε ἐκείνη καὶ δὲν ἦταν σὲ κατάσταση νὰ σερβίρει τὸν καφέ ἔτσι ποὺ ὁ γενειοφόρος ἐπισκέπτῃς χρειάστηκε νὰ τὸ κάνει ὁ ἴδιος. «Τί τρέχει;» τὴ ρώτησε τρυφερά, ἐνῶ γέμιζε καὶ τὸ φλιτζάνι της. «Ἴζιντορ!» ξανάπε ἐκείνη κι ἦταν ἔτοιμη νὰ βάλει τὰ κλάματα. Αὐτὸς τὴν ἀγκάλιασε. «Μὰ ποῦ στὸ καλὸ ἦσουν ὅλον αὐτὸν τὸν καιρό, Ἴζιντορ;» ρώτησε ἐκείνη. Ὁ Ἴζιντορ ἔμεινε γιὰ λίγο ἄναυδος· κι ἔπειτα ἀπόθεσε τὸ φλιτζάνι του στὸ τραπέζι. Εἶχε ἀπλούστατα ξεσυνηθίσει πιά νὰ εἶναι παντρεμένος καὶ στάθηκε μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες τοῦ παντελονιοῦ του μπρὸς σὲ μία τριανταφυλλιά. «Γιατί δὲν ἔστειλες ποτὲ οὔτε καν μία κάρτα;» τὸν ρώτησε. Πάνω σ' αὐτά, ἄρπαξε ὁ Ἴζιντορ ἀπὸ τὰ σασιτισμένα παιδιά τὴν κάσκα του δίχως νὰ πεῖ κουβέντα, τὴν ἐφόρεσε μὲ τὶς μετρημένες κινήσεις τῆς ρουτίνας ποὺ θὰ πρέπει ν' ἄφησαν στὰ παιδιά ἀνεξίτηλη ἐντύπωση γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ, ὁ μπαμπάκας μὲ κάσκα καὶ θήκη γιὰ περιστροφή, καὶ τὰ δύο ὄχι ἀπλῶς καὶ μόνο ἀληθινὰ ἀλλὰ κι ἐμφανῶς ἀρκετὰ φθαρμένα ἀπὸ τὴ χρήση, κι ὅταν ἡ σύζυγός του εἶπε: «Ξέρεις κάτι, Ἴζιντορ; Δὲ θὰ ἴπρεπε, ἀληθινά, νὰ τὸ εἶχες κάνει ποτὲ αὐτό», ὁ Ἴζιντορ εἶχε κιόλας μπουχτίσει τὸν ἀκριβαγάπητο γυρισμό του, τράβηξε τὸ περιστροφή ἀπὸ τὸ ζωστήρα του (μὲ τὶς φειδωλὲς καὶ πάλι κινήσεις τῆς ρουτίνας, ὑποθέτω) κι ἔριξε τρεῖς πυροβολισμοὺς καταμεσῆς στὴ μαλακιά καὶ μέχρι στιγμῆς ἄθικτη καὶ γαρνιρισμένη μὲ γλυκιὰ κρέμα σαντιγὺ τούρτα, καὶ τὰ ἔκανε ὅλα λίμπα, ὅπως μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα νὰ τὸ φανταστεῖ. «Ὡστε ἔτσι λοιπόν, Ἴζιντορ!» στρίγγλισε ἡ συμβία του, γιὰ τὸ πρωινὸ της φόρεμα εἶχε πιτσιλιστεῖ ἀπὸ πάνω ὡς κάτω μὲ σαντιγὺ, ναὶ βέβαια, κι ἂν δὲν ἦταν τ' ἀθῶα τὰ παιδιά αὐτόπτες μάρτυρες, θὰ εἶχε θεωρήσει παραίσθηση ὅλη τὴν ἐπίσκεψη, ποὺ ἄλλωστε δὲν θὰ πρέπει νὰ κράτησε πάνω ἀπὸ δέκα λεπτά. Περιτριγυρισμένη σὰν ἄλλη Νιόβη ἀπὸ τὰ πέντε της παιδιά, τὸ μόνο ποὺ μπόρεσε ἀκόμα νὰ δεῖ ἦταν πῶς ὁ Ἴζιντορ, ὁ ἀνεύθυνος, διάβηκε μὲ ἀτάραχο βῆμα τὴν πόρτα τοῦ κήπου, ἔχοντας ξαναφορέσει τὴν ἀπίθανη κάσκα του. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸν τὸν κλονισμό, ἡ κακομοίρα δὲν μπόρεσε ποτέ της νὰ ξανααντικρίσει τούρτα χωρὶς νὰ θυμηθεῖ τὸν Ἴζιντορ. Αὐτὴ ἡ κατάσταση τὴν κατάντησε ἀξιολύπητη, καὶ σὲ κατ' ἴδιαν συζητήσεις ποὺ εἶχε, ἀλλὰ καὶ σὲ εὐρύτερους κύκλους, τὴ συμβούλεψαν νὰ ζητήσει διαζύγιο. Ὡστόσο διατηροῦσε ἀκόμα ἐλπίδες ἢ θαρραλέα γυναίκα. Τὸ ζήτημα τῆς ὑπαιτιότητας ἦταν βέβαια ξεκάθαρο. Ἐξακολουθοῦσε ὅμως νὰ ἐλπίζει ὅτι θὰ μετανοοῦσε, ὁ Ἴζιντορ ἀφοσιώθηκε πλήρως στὰ πέντε της παιδιά, ποὺ εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ τὸν Ἴζιντορ, καὶ σὰν ἄλλη Πηνελόπη ἀπέπεμψε τὸν νεαρὸ δικηγόρο ποὺ δὲν τὴν ἐπισκεπτόταν χωρὶς προσωπικὲς βλέψεις καὶ ποὺ τὴν πίεζε ἓναν ὀλόκληρο χρόνο νὰ χωρίσει. Καὶ πράγματι ἐπέστρεψε ὁ Ἴζιντορ ἓνα χρόνο μετὰ, τὴ μέρα καὶ πάλι τῶν γενεθλίων της, κάθισε ὕστερα ἀπὸ τὸν συνῆθη χαιρετισμό, κατέβασε τ' ἀνεβασμένα μανίκια τοῦ πουκαμίσου του κι ἐπέστρεψε πάλι στὰ παιδιά νὰ παίξουν μὲ τὴν κάσκα του· ἡ χαρὰ ὡστόσο τῶν παιδιῶν νὰ ἔχουν ἓναν μπαμπάκα δὲν κράτησε, αὐτὴ τὴ φορά, οὔτε τρία λεπτά.

«'Ιζιντορ!» εἶπε ἡ συμβία του, «μὰ ποῦ ἦσουν πάλι αὐτὴ τὴ φορά;» Ὁ 'Ιζιντορ σηκώθηκε πάνω χωρὶς, δόξα τῷ Θεῷ, νὰ πυροβολήσει καὶ χωρὶς νὰ πάρει τὴν κάσκα του ἀπὸ τ' ἀθῶα παιδιὰ· ὁ 'Ιζιντορ ἀπλῶς σηκώθηκε πάνω ἀνέβασε τὰ μανίκια τοῦ πουκαμίσου του καὶ βγήκε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κήπου γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσει πίσω ποτὲ πιά. Μὲ δάκρυα στὰ μάτια ὑπέγραψε ἡ καημένη ἡ σύζυγος τὴν αἴτηση διαζυγίου, ὅμως ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνεῖ· κι ἐπειδὴ ὁ 'Ιζιντορ δὲν ἐμφανίστηκε ἐντὸς τῆς τακτικῆς διορίας, τὸ φαρμακεῖο του πουλήθηκε, καὶ ὁ δευτέρος γάμος τελέστηκε μὲ ἀπέριττη διακριτικότητα κι ἐπικυρώθηκε κι ἀπὸ τὸ ληξιαρχεῖο μετὰ τὸ πέρα τῆς τακτῆς διορίας, κοντολογίς ὅλα πῆραν τὴν τροπὴ τῆς τάξης, κάτι ποῦ ἦταν πολὺ σημαντικό κυρίως γιὰ τὰ παιδιὰ ποῦ βρίσκονταν πάνω στὴν ἀνάπτυξή τους. Ἀπάντηση γιὰ τὸ ποῦ γυρόφερνε ὁ μπαμπάκας τους κατὰ τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου του δὲν ἦρθε ποτέ. Οὔτε καν μίᾶ καρτποστάλ. Ἡ μαμά τους δὲν ἤθελε ἄλλωστε νὰ ρωτοῦν τὰ παιδιὰ γι' αὐτό· οὔτε καὶ ἡ ἴδια δὲν θὰ 'πρεπε νὰ εἶχε ποτὲ ρωτήσῃ τὸν μπαμπάκα γι' αὐτό...

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Geschichte von Isidor». Τὸ ἀφήγημα προέρχεται ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα *Στίλλερ* (Stiller), Suhrkamp Verlag, Φρανκφούρτη/Μάιν 1958, σσ. 52-58, στὸ ὁποῖο πρωτοδημοσιεύτηκε τὸ 1954.

Ἡ μετάφραση αὐτὴ δημοσιεύτηκε ἐπίσης στὸ περιοδικὸ *Νέα Πορεία*, ἔτος ΜΘ', τχ 575-577/241, Ἰαν.-Μάρτ. 2003, σσ. 14-18.

Φρις Μάξ (Max Frisch, Ζυρίχη 1911-1991)· ἑλβετὸς γερμανόφωνος μυθιστοριογράφος καὶ δραματογράφος. Τὴν περίοδο 1931-33 σπούδασε γερμανικὴ φιλολογία στὴ γενέτειρά του καὶ ὅλη τὴ δεκαετία τοῦ '30 ἐργάστηκε ὡς δημοσιογράφος στὴν ἐφημερίδα *Neue Zürcher Zeitung*. Γιὸς ἀρχιτέκτονα, σπούδασε κι αὐτὸς ἀρχιτεκτονικὴ τὴν περίοδο 1936-41 στὴ γενέτειρά του καὶ πάλι, ὅπου ἄνοιξε ἀρχιτεκτονικὸ γραφεῖο καὶ ἄσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀρχιτέκτονα μέχρι τὸ 1955. Τὸ 1949 ἐγκαινιάστηκε ἓνα ἀνοιχτὸ κολυμβητήριο ποῦ σχεδίασε γιὰ τὸν δῆμο Ζυρίχης. Παράλληλα συνέχιζε βέβαια τὸ συγγραφικὸ ἔργο του, τὸ ὁποῖο ἀπετέλεσε τὸν κύριον παράγοντα βιοπορισμοῦ του μέχρι τέλους. Ἄν καὶ ἐπιδιδόταν ἀπὸ τὰ γυμνασιακὰ του χρόνια στὸ γράψιμο, κυκλοφόρησε τὸ 1934 τὸ

πρῶτο του μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλο *Jürg Reinhart. Eine sommerliche Schicksalsfahrt*, ἐνῶ τὸ πρῶτο θεατρικὸ ἔργο του δημοσιεύτηκε τὸ 1947 ὑπὸ τὸν τίτλο *Τὸ Σινικὸ Τείχος* (*Die Chinesische Mauer*). Τὸ 1953 ἦταν ἡ χρονιά γιὰ τὸ θεατρικὸ του ἔργο *Δὸν Ζουάν ἢ Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ γεωμετρία* (*Don Juan oder Die Liebe zur Geometrie*) καὶ τὸ 1954 γιὰ τὸ μυθιστόρημά του Ὁ *Στίλλερ* (Stiller), ποῦ ὑπῆρξε μεγάλη ἐμπορικὴ ἐπιτυχία καὶ τοῦ ἔφερε τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ καὶ τῆς κριτικῆς. Ἀκολούθησε τὸ 1957 ἡ ἐκδόση τοῦ μυθιστορήματός του *Homo Faber*. Τὸ 1958 γνῶρισε τὴ συγγραφέα Ἰνγκεμποργκ Μπάχμαν (Ingeborg Bachmann), μὲ τὴν ὁποία συνδέθηκε θυελλωδῶς τὸ 1960, ὁπότε τὴν ἀκολούθησε στὴ Ρώμη, ὅπου ἐγκαταστάθηκε μέχρι τὸ 1965. Μετὰ τὸ 1965 ἐγκαταστάθηκε στὴν Μπερτσόνα τοῦ Τεσσίνου καὶ τὴν περίοδο 1973-79 στὸ Βερολίνο, ἀπ' ὅπου κράτησε κριτικὴ στάση ἀπέναντι στὴν Ἑλβετία. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχαν κυκλοφορήσει τὰ θεατρικὰ ἔργα του Ὁ *Μπήντερμαν καὶ οἱ ἐμπρηστές* (*Biedermann und die Brandstifter*, 1958), τὸ γνωστότερο ἀπ' ὅσα ἔγραψε, καθὼς καὶ Ἡ *Ἀνδόρρα* (*Andorra*, 1961). Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὴ Ζυρίχη. Ἀπέκτησε δύο κόρες κι ἓναν γιό. Ἐλάβε ἀμπολλες τιμητικὲς διακρίσεις, μεταξύ τῶν ὁποίων τὸ 1958 τὸ σημαντικώτατο Βραβεῖο Γκέοργκ Μπύχνερ καὶ τὸ Λογοτεχνικὸ Βραβεῖο τῆς πόλεως τῆς Ζυρίχης, τὸ 1973 τὸ Μέγα Βραβεῖο Σίλλερ τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἰδρύματος Σίλλερ καὶ τὸ 1989 τὸ Βραβεῖο Χάινριχ Χάινε τῆς πόλεως Ντῦσελντορφ. Ὅλα τὰ θεατρικὰ ἔργα του ποῦ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Μπέρτολτ Μπρέχτ (Bertolt Brecht) καὶ τοῦ ὑπαρξισμοῦ ἔχουν παρουσιαστῆι στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο λογοτεχνικὸ ἔργο του, στὰ ἑλληνικὰ κυκλοφοροῦν τὰ ἐξῆς μυθιστορήματά του: 1) *Homo Faber*, ἐκδ. Πατάκη 2000, 2) *Μακρὸ Σαββατοκύριακο* στὸ *Λόνγκ Ἄιλαντ*, ἐκδ. Μελάνι 2005 (Montauk, 1975), 3) *Τὸ ὄνομά μου ἄς εἶναι Γκάντενμπάν*, ἐκδ. Μελάνι 2007 (*Mein Name sei Gantenbein*, 1964) καὶ 4) *Στίλλερ*, Κέδρος 2008. (Σ.τ.Μ.)